

9. Short E. The Concept of Competence: Its Use and Misuse in Education // Journal of Teacher Education. – 1985. – Vol. 36. – № 2. – P. 2-6.

Семенюк Н.В. Понятие профессиональной компетентности в современном научном дискурсе.

В статье рассмотрено, как способность человека решать определенный круг профессиональных задач и профессиональная компетентность играет существенную роль в его жизнедеятельности. Предложено разработать определенную систему компетенций, каждая из которых должна состоять из простых действий и операций, которые являются показателями развития личности. Выделение различных видов компетентности позволяет сформулировать требования не только к преподавателю и учителю, но и к студенту и ученику. Ключевая компетентность, присущая им, это определенный уровень функциональной грамотности личности.

Ключевые слова: компетентность, компетенция, профессиональная компетентность, ключевая компетентность.

Semeniuk N. V. The concept of professional competence in the modern scientific discourse.

Opened as a person's ability to meet certain professional goals professional competence plays a significant role in his life. Therefore, scientists propose to develop a system of competencies, each of which shall consist of simple actions and operations that are indicators of human development. In addition, the selection of different types of competence allows us to formulate the requirements of not only the teacher and the teacher, but also to the student and the student. Sometimes it also draws attention to the inherent key competence as a certain level of functional literacy of the individual.

Keywords: competence, competence, professional competence, a key competence.

Афузова Г. В.

ОПТИМІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ЩОДО КОРЕКЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ З ПСИХОФІЗИЧНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

У статті подано філософсько-психологічне обґрунтування програми психологічного забезпечення процесу формування професійної спрямованості студентів-психологів на корекційну підтримку дітей з психофізичними порушеннями.

Ключові слова: професійна підготовка, суб'єктно-діяльнісний підхід, особистісно орієнтований підхід, психологічний супровід, майбутні психологи, діти з психофізичними порушеннями.

Сучасний розвиток суспільства, соціалізація та інтеграція дітей з психофізичними порушеннями потребують не лише суттєвого оновлення системи спеціальної освіти, її форм і змісту, а й якісної психологічної допомоги таким дітям і їх найближчому соціальному оточенню у складному процесі особистісного становлення. Система професійної підготовки фахівців для психологічної допомоги суто дітям з обмеженими психофізичними можливостями в Україні знаходиться у стані перспективного розвитку.

В умовах реформування державної системи спеціальної освіти від інституалізації до інклюзії особливо відчувається практична та особистісна неготовність випускників до здійснення належної психокорекційної підтримки дітей з психофізичними вадами. Постає питання про спеціальну фахову підготовку, формування і розвиток певних професійно орієнтованих особистісних якостей, які б забезпечували повноцінність цього виду психокорекційної допомоги, чітко визнаючи необхідність кваліфікованої корекційної підтримки під час інклюзії дітей з обмеженими психофізичними можливостями у середовищі однолітків з нормальним рівнем розвитку.

На основі теоретичного аналізу психолого-педагогічних першоджерел ми дійшли висновку, що оптимальним часом для впливу на особистість фахівця є студентський вік. Студентський вік характеризується в першу чергу нечіткістю вікових меж за наявності об'єднувального чинника – професійно-навчальної діяльності (Л.І. Божович, І.С. Кон, С.Л. Рубінштейн, В.С. Мухіна та ін.). Студентський вік, на думку Б.Г. Ананьєва, є сенситивним періодом для розвитку основних соціогенних потенцій людини, найсприятливішим для завершення формування особистості та утвердження її психофізичних сил [1, 5-8]. В.І. Юрченко зазначає, що студентом вищого навчального закладу вважається «молода людина, яка характеризується професійною спрямованістю, готується до висококваліфікованого виконання функцій фахівця у певній професійній галузі», а головними пріоритетами у роки студентства є «професійне навчання, особистісне зростання й самоствердження, розвиток інтелектуального потенціалу, духовне збагачення, моральне, естетичне, фізичне самовдосконалення» [4, 185].

Особливо значущим і доцільним, на наш погляд, є використання суб'єктно-діяльнісного підходу (С.Л. Рубінштейн, К.А. Альбуханова,

А.В. Брушлинський та ін.) на всіх етапах профільної підготовки майбутніх фахівців у галузі спеціальної психології. Поєднання переваг діяльнісного та суб'єктивного підходів дозволяють краще зрозуміти діалектичний зв'язок діяльності як зовнішнього джерела формування особистості та суб'єктивних властивостей людини, так і внутрішнього джерела її становлення.

Так, об'єктом дослідження діяльнісного підходу є розвиток, формування системи соціальних якостей, що забезпечують соціально-психологічну адаптацію особистості. Із залученням суб'єктивного підходу об'єкт дослідження збагачується становленням, розвитком та саморозвитком суб'єктності особистості, здатністю до самодетермінації, самодостатності.

У суб'єктно-діяльнісному підході навчання, навчання, навчальна діяльність, розвиток, формування, знання, вміння, навички, здібності як провідні категоріальні поняття діяльнісного підходу розширюються за рахунок понятійного апарату суб'єктивного підходу – саморозвиток, становлення, самооцінка, самодетермінація, трансценденція, суб'єктивний досвід, неадаптивна активність, мотивація, саморегуляція, ціннісні установки, Я-концепція. Головна увага у розумінні джерел детермінації у суб'єктно-діяльнісному підході приділяється як зовнішнім чинникам (соціальній ситуації розвитку, провідній діяльності, соціальним нормам), так і внутрішнім джерелам розвитку та саморозвитку (свідомості, мисленню, цілям, мотивам, рівню домагань тощо).

Також слід врахувати специфічне поєднання методів діяльнісного і суб'єктивного підходів, які надають широкі перспективи у дослідженні особливостей взаємоузгодження особистості і діяльності: об'єктивних, експериментальних, формуючих, кількісних, статистичних і суб'єктивних, суб'єктивного шкалування, психосемантичних, експертних, якісних, інтерпретаційних. Суб'єктно-діяльнісний підхід має широке коло застосування – як у психології освіти, виховання, спілкування, праці, діяльності в особливих умовах, так і в самоосвіті, самовихованні, особистісному та професійному зростанні, акмеології.

Орієнтуючись на все сказане вище, провідною стратегією організації допомоги студентам-психологам у розвитку їх професійної спрямованості на корекційну підтримку дітей з обмеженими психофізичними можливостями ми вважаємо стратегію супроводу [2]. Дослідженнями проблеми психологічного супроводу особистісного та професійного розвитку займалися такі видатні науковці, як О.О. Бодальов, І.С. Булах, В.П. Зінченко, З.С. Карпенко, С.Д. Максименко, Л.І. Мороз, В.А. Семиченко, Н.В. Чепелева,

Т.С. Яценко та ін., які окреслили основні напрямки удосконалення духовного потенціалу людини, виявивши важливі соціально-психологічні особливості розвитку особистості та конкретизувавши роль зовнішніх і внутрішніх чинників в її становленні.

Філософським підґрунтям системи супроводу людини є концепція вільного вибору як умови розвитку. Вихідним положенням для формування теоретичних засад психологічного супроводу став особистісно орієнтований підхід, за логікою якого розвиток розуміється як вибір і засвоєння суб'єктом тих чи інших інновацій, шляхів професійного становлення. Оскільки кожна ситуація вибору передбачає множину варіантів рішень, супровід може виступати як допомога суб'єкту у формуванні орієнтаційного кола розвитку, де відповідальність за дії несе він сам. Це підкреслює самостійність суб'єкта супроводу. Найважливішим положенням даного підходу виступає пріоритет опори на внутрішній потенціал суб'єкта, на його право самостійно ухвалювати рішення і нести за них відповідальність. Але для цього необхідно навчити людину обирати серед різноманітних альтернатив професійного становлення, допомогти їй розібратися у суті проблемної ситуації, виробити план рішення і зробити перші кроки [3].

Психологічний супровід розглядається як тривалий процес, який здійснюється на всіх етапах особистісного розвитку учня або особистісно-професійного розвитку студента (І.Г. Дубов, Е.С. Кузьміна, Н.Н. Нечаєв і ін.). У ході здійснення процесу супроводу між викладачем або психологом і студентом виникають взаємостосунки співтворчості, співпраці, емоційної відвертості і довіри один до одного. Теоретично-методологічні основи практики психологічного супроводу містяться в працях К.А. Альбуханової, Б.Г. Ананьєва, П.П. Блонського, Л.С. Виготського, В.Н. Мясищева, А.В. Петровського, С.Л. Рубінштейна та ін. Провідними серед них виступають наступні: концепція взаємостосунків особистості В.Н. Мясищева; теорія і практика допомagalних взаємостосунків К. Роджерса; принцип системності (Б.Г. Ананьєв, Б.Ф. Ломов, К.К. Платонов); принцип активності суб'єкта (О.М. Леонтьєв, С.Л. Рубінштейн); принципи гуманізації освіти (І.В. Дубровіна, А.К. Маркова, Н.В. Кузьміна, І.Б. Котова, Е.Н. Шиянов і ін.).

Термін «психологічний супровід» можна трактувати як забезпечення умов для ухвалення суб'єктом необхідних життєвих рішень. У межах нашого дослідження психологічний супровід виступає як цілісний і безперервний процес вивчення та аналізу, формування, розвитку і корекції професійного становлення

особистості. Мета психологічного супроводу – повноцінна реалізація професійно-психологічного потенціалу особистості та задоволення потреб суб'єкта діяльності. Функціями психологічного супроводу є інформаційно-аналітичний супровід окремих етапів професійного становлення; проектування і самопроектування сценаріїв окремих етапів професійного становлення; психологічно компетентне надання підтримки і допомоги особистості в подоланні труднощів професійного становлення, особливо при зміні соціального середовища; забезпечення соціально-професійного самозбереження; надання допомоги в подоланні криз і стагнації; корекція соціально-професійного і психологічного профілю особистості. Парадигма психологічного супроводу широко використовується в сучасній практиці сприяння особистісному і професійному розвитку.

Одним з завдань нашого дослідження була розробка та обґрунтування психологічного забезпечення процесу формування професійної спрямованості на корекційну підтримку дітей з психофізичними вадами у студентів-психологів з метою підвищення рівня їх професійної компетентності [2]. З позицій психолого-педагогічного підходу розроблену нами програму психологічного забезпечення процесу формування професійної спрямованості майбутніх психологів можна вважати особистісно орієнтованою, оскільки вона передбачала тандем досвідченого фахівця як з групою студентів, так і індивідуально з кожним студентом, який мав засвоїти запропонований досвід. Орієнтуючись на підходи розвивального навчання, наша програма спиралася не тільки на пізнавальний інтерес, але й актуалізувала потребу особистості майбутнього фахівця в самовдосконаленні та самореалізації у професійній діяльності. В основу програми психологічного забезпечення процесу формування професійної спрямованості майбутніх психологів на корекційну підтримку дітей з психофізичними вадами покладено індивідуально-творчий підхід, який спрямовано, насамперед, на перетворення свідомості та самосвідомості майбутнього фахівця, а також на перебудову його цінностей, переконань, ідеалів, які б сприяли самореалізації та самоактуалізації особистості майбутнього спеціального психолога, розвитку його креативності, рефлексії, індивідуального стилю діяльності тощо [2].

У ході реалізації згаданої вище програми (акт про впровадження № 82/09 від 10.12.09 р.) з метою розвитку професійної спрямованості на корекційну підтримку дітей з психофізичними вадами у майбутніх фахівців у галузі спеціальної психології спостерігалось підвищення рівня розвитку таких її важливих критеріїв, як професійні уявлення

про особливості діяльності спеціального психолога та вимоги цієї професії до особистості фахівця; об'єктивна професійна самооцінка себе як спеціального психолога; професійна ідентичність з суб'єктами майбутньої професійної діяльності, а також емпатійність і толерантність до дітей з вадами психофізичного розвитку.

Л И Т Е Р А Т У Р А

1. *Ананьев Б. Г. К психофизиологии студенческого возраста // Современные психолого-педагогические проблемы высшей школы ; под ред. Б.Г. Ананьева, Н.В. Кузьминой. – Л., 1974. – Вып 2. – С. 5-8.*
2. *Афузова Г. В. Психологічні особливості професійної спрямованості майбутнього психолога на корекційну підтримку дітей з психофізичними вадами : дис. ... кандидата психол. наук : 19.00.08. – К., 2010. – 251 с.*
3. *Зеер Э. Ф. Психология профессий : учеб. пособие [для студентов вузов]. – 4-е изд., перераб., доп. – М. : Академический Проект; Фонд «Мир», 2006. – 336 с.*
4. *Мороз О. Г. Педагогіка і психологія вищої школи: [навч. посібник] / О.Г. Мороз, О.С. Падалка, В.І. Юрченко / [за ред. О.Г. Мороза]. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2003. – 267 с.*

Афузова А. В. Оптимизация профессиональной подготовки будущих психологов к коррекционной поддержке детей с психофизическими нарушениями.

В статье рассматривается философско-психологическое обоснование программы психологического обеспечения процесса формирования профессиональной направленности студентов-психологов на коррекционную поддержку детей с психофизическими нарушениями.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, субъектно-деятельностный подход, личносно ориентированный подход, психологическое сопровождение, будущие психологи, дети с психофизическими нарушениями.

Afuzova G. V. Optimization of professional education of a future psychologist on the corrective support children with the psycho-physical disorders.

The article discusses the philosophical and psychological foundation of the program of psychological support managing formation of the professional orientation of a future psychologist on the corrective support children with the psycho-physical disorders.

Keywords: professional education, subject-activity approach, personally oriented approach, psychological support, future psychologists, children with the psycho-physical disorders.

Морозов В. В.

ПРЕДМЕТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПРИНЦИПИ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СИСТЕМІ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ

Як особливий вид активності дослідницька діяльність передбачає розгляд одержаних результатів, оцінку розвитку ситуації, прогнозування, моделювання майбутніх дій. Тому дослідницька проблема має бути сформульована так, щоб у ній відображався рух від досягнутого до нового. А у сформульованій темі повинні відтворюватися об'єкт, предмет і мета дослідження. Предметом дослідження в царині педагогічного процесу можуть бути різні актуальні аспекти навчання й виховання. Через це дослідницька діяльність у педагогіці ґрунтується на принципах, покликаних забезпечити успіх у досягненні мети дослідження. Саме тому під час підготовки і проведення наукового дослідження важливими є такі його складові, як обґрунтування актуальності проблеми, формулювання теми, визначення предмета, об'єкта, мети й пошукових завдань тощо.

Ключові слова: людина, освіта, культура, наукова діяльність, педагогічний процес, дослідницька діяльність, пошукова активність.

Дослідницька діяльність – особливий вид діяльності, що породжується внаслідок функціонування механізму пошукової активності і будується на основі її дослідницької поведінки. Але якщо пошукова активність припускає лише пошук в умовах невизначеної ситуації, то дослідницька діяльність містить у собі й аналіз одержуваних результатів (у цьому випадку ми маємо на увазі акт аналітичного мислення: аналіз, синтез, класифікація й ін.), і оцінку розвитку ситуації, і прогнозування (побудова гіпотез) відповідно до подальшого її еволюціонування, а також моделювання своїх майбутніх передбачуваних дій. Надалі все це, будучи перевіреним на практиці, виводить пошукову активність на новий рівень, і знову вся схематично описана послідовність повторюється. Більш наочно це представлено в ланцюжку «пошукова активність – оцінка – аналіз – програмування розвитку ситуації – дія – пошукова активність». Це, як нескладно помітити, збігається із загальними, основними шляхами наукового пізнання – від живого споглядання до абстрактного мислення й від нього до практики.

«Наукове дослідження, як зазначає А.М.Алексюк, – це цілеспрямоване вивчення об'єкта чи явища, в якому використовуються методи науки і яке, розкриваючи закономірності розвитку цього